

YENİ KURUMSAL İKTİSATTA MÜLKİYET İLİŞKİLERİ VE İŞLEM MALİYETLERİNİN UZUN DÖNEM İKTİSADİ BÜYÜMEYE ETKİSİ

Sinan Çınar¹

Özet

Yeni Kurumsal İktisat, kökenleri Neo-Klasik İktisat ve Kurumsal İktisata kadar uzanan bir iktisadi düşüncedir. 1990'lı yıllarda özellikle Douglass North'la tekrardan gündeme gelmeyi başarmıştır. Bu bağlamda günümüzde Daron Acemoğlu ve James Robinson'un çalışmalarıyla güncelliğini korumaktadır. Özellikle devletler arasında ekonomik büyüme farklılıklarının nedenlerini açıklayabilmek açısından önemli sayılabilecek çalışmalar bulunmaktadır. İktisadi büyüme farklılıklarının temelinde kurumsal yapının yattığı düşüncesiyle iktisadi büyüme farklılıkları açıklanmaya çalışılmaktadır. Ülkelerin ekonomik büyüme performanslarının kaynağının tarihte yattığı düşüncesiyle disiplinler arası bir çalışma sayılabilecek bir politika yürütülerek hem tarihsel bazda hem de iktisadi açıdan çalışmalar sürdürülmektedir. Bu bağlamda hukuk ve siyaset kavramları ile birlikte ekonomik büyümenin sağlanması açısından mülkiyet hakları büyük önem taşımaktadır. Özellikle günümüzün hegemon devleti olan Amerika Birleşik Devletleri'nin bugünkü konumuna gelmesini sağlayan durumların geçmişte uygulamış olduğu kurumsal dönüşümler çerçevesinde gerçekleştiği kabul edildiğinde diğer devletlere örnek oluşturulması açısından önemli bir düşünce akımı ve tarihsel çalışmadır. Makale Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinin hukuk ve siyaset üzerinden iktisadi gelişmeye katkısı değerlendirilecektir. Bu anlamda yapılan çalışmalar çerçevesinde özellikle kurum ve mülkiyet kavramlarının uzun dönemli büyüme katkısı ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Kurumsal İktisat, Mülkiyet, Ekonomik Büyüme

THE EFFECT OF PROPERTY RELATIONS AND TRANSACTION COSTS ON LONG-RUN ECONOMIC GROWTH IN NEW INSTITUTIONAL ECONOMICS

Abstract

The New Institutional Economics is an economic thought whose origins go back to Neo-Classical Economics and Institutional Economics. In the 1990s, it managed to come back to the agenda, especially with Douglass North. In this context, it remains up-to-date with the works of Daron Acemoğlu and James Robinson today. In particular, there are studies that can be considered important in terms of Deciphering the reasons for differences in economic growth between states. It is tried to explain the differences in economic growth with the idea that the institutional structure lies at the basis of the differences in economic growth. Considering that the source of the economic growth performances of the countries lies in history, studies are carried out both on a historical basis and from an economic point of view by carrying out a policy that can be considered an interdisciplinary study Decisively. In this context, property rights are of great importance in terms of ensuring economic growth along with the

¹ Doktorant, Ege Üniversitesi İktisat Doktora, sinancinar110@gmail.com, 0000-0002-2756-5875

concepts of law and politics. Especially when it is accepted that the situations that led the United States, which is the hegemon state of today, to its current position took place within the framework of institutional transformations that it has implemented in the past, are an important current of thought and historical work in terms of setting an example to other states. Article The contribution of the new Institutional Economic thought to economic development through law and politics will be evaluated. Within the framework of the studies carried out in this sense, the contribution of the concepts of institution and property to the long-term growth will be discussed in particular.

Keywords: New Institutional Economics, Property, Economic Growth

1. Giriş

Yeni Kurumsal İktisat literatüre katkısı bakımından iktisat bilimi içerisinde son dönemde ortaya çıkmış ve önemli katkı sağlamış teorik yaklaşımlardan biridir. Bu literatüre katkı sağlamış olan dört ekonomiste verilen Nobel Ekonomi Ödülü, Yeni Kurumsal İktisat'ın bu yaklaşımların en önemlilerinden biri olduğunu kanıtlayan unsurlardan biri olmuştur. Yeni Kurumsal İktisat düşüncesine katkı sağlayarak Nobel ödülünü kazanmaya hak kazanan iktisatçılar kronolojik sıralamayla; 1991 yılında Ronald Coase "*The Nature of The Firm*" (1937), "*The Problem of the Social Cost*" (1960) ardından 1993 yılında bu literatüre en önemli katkısını sağlayan iktisatçılar arasında yer alan kurumların ekonomik büyüme ve ekonominin performansı üzerine tarihsel bir analiz ortaya koyarak Douglass North, 2009 yılında organizasyon teorisi üzerine yapmış olduğu çalışma ile Oliver Williamson ve ortak mülkiyet üzerine yapmış olduğu çalışma ile Elinor Ostrom adlı iktisatçılardır. Türkçe kaynaklar araştırılıp yapılan literatür çerçevesinden birçok kaynakta kurum ve organizasyon kavramlarının birbirleri ile eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. İlk etapta bu iki kavramın birbirinden ayrıştırılması gerekecektir. Bu bağlamda organizasyonlar, karşılaştığımız fırsatları değerlendirebilmemiz için daha çok mikro düzeyde bireylerin kendisi veya bireyler arasında onlar tarafından belirli bir amaca hizmet etmeye yönelik yapılmış olan kurumlardır. Bunun yanında bu makalede üzerinde çok sık duracağımız kurum kavramı ise ekonomik aktörlerin, kendi içerisindeki hareket alanları ile ilgili olup bunu tanımlarken, bir ekonomik aktör gibi davranan kuruluş veya kuruluş tipi yapılanmalar, yapmış ya da yapacak oldukları işlemler çerçevesinde kurumların belirli bir süreç içerisinde değişmesine olanak sağlamaktadır. Kurum kavramını tanımlamamız gerekirse kurum mikro düzeyde insanlara ve piyasalara bir düzen getirmek amacıyla oluşmuş olan bir tür araç niteliği taşımaktadır. Kurum kavramının daha iyi anlaşılması için daha kapsamlı bir tanım yapmak yararlı olacaktır. Bu bağlamda Parsons'un tanımlaması ile kurumlar, bireylere bir rol vererek, bireylerin bu belirlenen roller çerçevesinde buna uygun davranmasını sağlayabilecek araçlardır (Parsons, 1945; 239; Kama, 2011; 185). Kurumlar, formel olabileceği gibi bunun yanında enformel de olabilirler. Bu tanımlamalara göre hareket edecek olursak, kurumlar yalnızca bugünün bir ürünü olmayıp, geçmişten gelen izleri de taşımaktadır. Geçmişin izlerini taşıyan kurumlar süreç içerisinde sürekli olarak değişim

göstermektedirler. Bu bağlamda kurumların devinimlerini birikimli olarak sürdürdüğünü ve patika bağımlılığı çerçevesinde geçmişin etkilerini de kendi içerisinde eklemeyerek gelişim ve değişimlerini sürdürdüklerini söyleyebilmek mümkündür. Kurumların değişimlerini, sosyolojik yapı, gelenek görenekler, bilgi birikimi ve bunlarla ilişkili birçok kavramın etkilediği söylenebilmektedir.

Mülkiyet kavramı ise birçok iktisatçının üzerine düşündüğü, çok sayıda çalışma yapılan iktisadi konulardan biridir. Bu bağlamda mülkiyet hakkı, menkul veya gayrimenkul bir şey üzerine bunu kullanma, bundan yararlanma yetkisi veren, iktisat bilimini ilgilendirdiği kadar hukuk bilimini de ilgilendiren mutlak ya da aynı bir hak olarak tanımlanabilir. Mülkiyet ilişkileri iktisat literatürü içerisinde çok tartışmalı bir alan olarak varlığını sürdürmüş ve sürdürmeye de devam etmektedir. Mülkiyet kavramını iktisadi açıdan iki alt başlık çerçevesine indirmek gerekirse en önemli mülkiyet ayrımı şu şekilde yapılmaktadır.

1) Özel Mülkiyet

2) Devlet Mülkiyeti

Yani bir irtifak hakkı devlete ya da bireye ait olabilir (Alchian, Demsetz,1973;18).

Büyüyen ve gelişen literatürde şu üç soru cevaplandırılmalıdır.

1) Belirli bir dönemde toplumda mülkiyet haklarının yapısı nedir?

2) Mülkiyet hakları yapısından doğan sosyal etkileşimin sonuçları nelerdir?

3) Mülkiyet hakları nereden ortaya çıkmıştır? (Alchian, Demsetz,1973;17).

Yeni kurumsal İktisat çerçevesinde özel mülkiyet anlayışı açısından daha çok mülkiyeti ilgilendiren kurumların iktisadi büyüme ve iktisadi performans üzerine sağladığı katkı incelenmektedir. Bu bağlamda makale 3 aşamada incelenecektir. İlk aşamada Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinin teorik çerçevesi, ilişkili olduğu düşünce okulları ile benzerlik ve farklılıkları, cevaplamaya çalıştığı sorular, literatüre yaptığı katkılar incelenecektir. İkinci ve üçüncü aşamalarda ise özel mülkiyet fikri ile ilişkili olan siyaset ve hukuk kavramlarının iktisadi performans üzerine uzun dönemli katkısı olumlu ve olumsuz örnekleri ile birlikte ele alınacaktır.

2. Yeni Kurumsal İktisat : Tanım ve Amacı

2.1. Kurum kavramı nedir?

Özellikle iktisat tarihine verdiği önem ve kurum kavramına yaptığı vurgu ile Yeni Kurumsal İktisat fikrini anlayabilmemiz açısından literatürde geçerli olan ve kullanılan kurum kavramını bilmek gerekmektedir. Literatürde kabul gören tanım, Douglass North'un yapmış olduğu tanımdır. Kurumlar, bir toplumda oyun kuralları ya da daha resmi bir dille bireylerin etkileşimlerini düzenleyen ve yine insanlar tarafından şekillendirilmiş sınırlamalar topluğudur (North, 1999;10-11; Gökdeniz, 2014; 7). Kurumsal değişim bizim için hem geçmişteki hem de şu an varlıklarını sürdüren toplulukların süreç içerisinde gelişmişlik ve iktisadi performanslarını etkileyip şekillendirdiği için, tarihi anlamamız açısından önem taşımaktadır. Kurumlar iktisadi düzeni hem mikro hem de makro düzeyde etkileyebilmekte ve şekillendirebilmektedir. Kısa süreli incelemelerde toplumlar arasında küçük görünen %1 - %2'lik farklar dahi uzun dönemde çok büyük farklara yol açabilmektedir. Bu bağlamda kurumların önemi yadsınamaz bir biçimde karşımıza çıkmaktadır (Pamuk, 2015; 2). Kurumların kimi zaman iktisadi büyümeyi olumlu olarak etkilediğini söylemek mümkündür. İktisadi büyümeyi olumlu olarak etkilediği dönemlerde kurumlar günlük hayatta hem mikro hem de makro düzeyde bizim için belirsizliği ortadan kaldırmaktadırlar. Kurumlar, bireylerin kendi aralarındaki etkileşimlerini düzenlemek açısından bir araçtır. İnsanların günlük yaşamlarını düzenleyen bir rehber niteliği taşıyabilmektedirler. Özellikle günlük yaşama dair olumlu etkileri olan kurumları gelişmiş olan ülkelerde iktisadi performansları olumlu etkileyebilmek mümkündür. Çünkü kurum kavramını kullanarak bireylerin zevk ve tercihleri etkilenebilmekte bunlar kurumlar tarafından belirlenebilmekte ve kurumlar sayesinde bireylerin zevk ve tercihleri kolayca sınırlandırılabilir. Kurumlar olumlu olarak kullanılabilirliğinde insan ilişkilerini istenilen çerçevede düzenleyebilmektedir. Somutlaşması açısından örnek vermek gerekirse, bireyler kendi aralarında selamlaşırken, trafiğin en yoğun olduğu caddelerde arabalarını kullanırken, pazarlara gidip domates satın alırken, bir yakınından borç para isterken nasıl yapacağını kurumlar sayesinde öğrenir, bilir ve davranışlarını bu çerçevede düzenlemektedirler. Kurumlar resmi statüde olabildiği gibi aynı zamanda gayri resmi de olabilmektedir. Bu çerçevede Yeni Kurumsal İktisat düşüncesi hem resmi olan kurumlarla hem de aynı zaman gayri resmi (resmi olmayan) kurumlar ile ilgilenmektedir. Çünkü toplumda hem resmi kurumlar hem de gayri resmi kurumlar iktisadi performansları kolayca etkileyebilme olanağına sahiptirler. Resmi olan kurumlar hukuk ve buna benzer tarihte insanların ortaya koydukları kavramlar olurken, gayri resmi kurumlar ise insan davranışları, toplumda var olan gelenekler görenekler olabilmektedir (North, 2002: 51-64). Resmi statüde bulunan kurumları hukuk biliminden yola çıkarak örneklendirmek gerekirse kurumlar Amerika Birleşik Devletleri anayasası gibi oluşturulmuş olabildikleri gibi hukuk kavramının kendisi gibi zaman içinde oluşabilmekte ve gelişim gösterebilmektedirler. Yeni Kurumsal İktisat düşüncesi hem kendiliğinden oluşmuş olan hem de insanlar tarafından bizzat müdahale edilerek oluşturulmuş olan kurumlarla ilgilenmektedir. Bunun nedeni resmi ve gayri resmi olan kurumlar örneğinde olduğu gibi hem kendiliğinden oluşan hem de insanlar tarafından oluşturulmuş kurumlar zaman içinde sosyal ve iktisadi

performansları etkileyebilmektedir. (<http://www.canaktan.org/ekonomi/kurumsal-iktisat/makaleler/gazi-sonkur.htm>)

Bireyler için kurumsal çerçevede getirilebilecek kısıtlandırmalar; bireylerin yapması gereken hareketleri, yapmaması gereken hareketleri, kişilerin hangi durumlarda ne tür faaliyetleri yapabileceklerini içeren kurallardır. Kurumlar kendi içerisinde yazılı veya yazılı olmayan kuralları da içerebildikleri gibi aynı zamanda temel kuralları içeren birtakım temel kuralları da içerebilmektedirler. Örnek vermek gerekirse toplumsal yaşamı bir spor müsabakası gibi düşünecek olursak, kurumlar rakip takım oyuncusunu bilerek ve isteyerek sakatlayamama gibi kuralları da kendi içerisinde barındırmaktadır. Özellikle buna benzer kurallar toplumda bazı zamanlar bazı kişiler tarafından uygulanmamaktadır. Bu tür kurallara uyulmadığında kurumlar aracılığı ile kuralı uygulamayan kişiye ceza verilmekte ve böylece düzenin devamı kolayca sağlanabilmektedir (Gökdeniz, 2014; 8).

2.2. Yeni Kurumsal İktisat'ın Amacı

Ekonomilerin tarihsel süreç çerçevesinde kurumların gelişimi ve değişimlerinden etkilendiği malumdur. Günümüze kadar iktisat tarihi literatürü incelendiğinde, Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinin öncesinde kurumların değişim ve gelişimlerini iktisat teorisi ya da iktisat tarihi literatürü çerçevesinde inceleyen bir analitik çerçeve çizilmediğinden ve hem iktisat hem de tarih literatüründe iktisadi büyüme üzerine kurumların etkisini vurgulayan bir çalışma bulunmadığından dolayı, Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinin ana amacı iktisadi büyümeyi bu çerçevede incelemek ve iktisadi performans üzerinde kurumların etkisini vurgulamaktır. Bu çerçevede iktisat bilimindeki teorikleşmenin tekrardan gözden geçirilmesi ve iktisat tarihi açısından yeni bir tarih değişimi anlayışının vurgulanması önem arz etmektedir. Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinde genel çerçevede kurumların doğası ve bunun yanında kurumların sosyal ve iktisadi olayları etkilemesi ve sonucunda bunların performansları incelenmektedir. Ekonomik büyüme derken asıl kastedilen uzun dönemli kişi başına gelirden meydana gelen artış miktarıdır (North, 1973; 1). Bu incelemeyi yalnızca ekonomi tarihi için bir analiz yapmak amacıyla değil, bunun yanında geçmiş dönemlerin günümüze ve hatta geleceğe ne tür etkiler yarattığını tespit etmek, kurumlar çerçevesinde kurumsal değişimin bir toplumda bireylerin tercihlerini nasıl etkilediği onları nasıl değiştirdiğine vurgu yapmak ve bağımlılığın önemini anlamak açısından bir kurumsal değişim teorisi ortaya koymak amacıyla yapılmaktadır. Zaman içerisinde ekonomik büyüme performanslarının değişimini anlamayı başarabilmek için çalışmalar sunmaktadır. Ortaya çıkmış olmasının en temel nedeni, Neo-Klasik İktisatın tatminsizliği nedeniyle ortaya çıkan Yeni Kurumsal İktisadın, mülkiyet hakları, işlem maliyetleri, gibi birtakım kollarının var olması ve düşünsel bazda iktisadın yanında kendi içerisinde hukuk, politika, sosyoloji ve son olarak

organizasyon teorisi ile ilişki içerisinde olması ona farklı bir misyon yüklemiştir (Güler, 2012; 58).

Mikroekonomi literatürünü incelemek gerekirse, mikroekonomi teorisinin temel gücü bireysel bazda yapmış olduğu insan davranışları üzerine çıkarımlarda bulunmasından gelmektedir. Kurum kavramı bireyler tarafından oluşturulan bir kavramdır. Bunun yanında bireyler tarafından değiştirilip geliştirilebildiğinden dolayı var olan bu teori de bireyden başlamalıdır. Bizim bu noktadaki en temel görevimiz ise toplumdaki kişilerin bireysel tercihlerini, kurum kavramının getirmiş olduğu kısıtlamalara entegre ederek, bu bireysel tercihleri olması gerektiği biçimde değiştirmek ve düzenlemektir. Kurumlar kendilerine yüklenen görevlere uygun olarak etkileşim ve üretim masrafları üzerine birtakım etkilerde bulunarak, toplumların uzun dönem iktisadi ve sosyal performansları üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca belirli dönemde uygulanan teknoloji seviyesi ile bağlantılı olarak, etkileşim ve bununla birlikte üretim masraflarının belirlenmesindeki ana unsurlardan biri olarak toplam masrafı oluşturmaktadır. Ekonomi içerisinde meydana gelen işlem maliyetlerinin kurumsal çerçeve içerisindeki rolü de ayrıca incelenmektedir. Kurumların temel amaçlarından biri de işlem maliyetlerini ve ayrıca var olan belirsizliği azaltmak, olabildiğince minimize etmektir. Douglass North 'un yapmış olduğu kurum tanımı teknoloji ve coğrafya gibi maddi kısıtları kurum kavramının dışında bırakmaktadır. Bizim bu çerçevede anlamamız gereken kurumlar formel ve enformel kurumlardır. Formel kurumlar kendi içerisine yasalar, piyasa organizasyonları ve benzeri kavramları dahil ederken, enformel kurumlar ise, gelenek ve görenekler, ahlaki değerler, toplumun kendine ait normlarını kapsamaktadır (Karaman, 2013; 31).

2.3. Yeni Kurumsal İktisat'ın Tarihsel Oluşumu

Yeni Kurumsal İktisat kendisinden önce gelen birçok düşünce okulu ile benzerlik taşımaktadır. Bu bağlamda Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinin öncüleri sayılabilecek Neo- Klasik İktisat ve Kurumsal İktisat düşüncelerinin özelliklerini kısmen bilmek gerekmektedir. Kurumsal İktisat düşüncesinin önde gelen iktisatçıları; Thorstein Veblen, John Commans, Wesley Mitchell gibi düşünürler ekonomi üzerinde sosyal olayların ve tarihsel olayların süreçlerinin önemli bir etki yarattığından ve ekonomi üzerinde iktisadi kurumların çeşitliliğinden bahsetmekteydi. Bu düşünürlere göre yalnızca piyasa mekanizmasını incelemekle kalmayıp, var olan ekonomi ile ilgili olan organizasyon biçimleri, toplumda yaşayan kişiler üzerindeki güç dağılımı, hukuk sistemini öncelikle incelemeli, ayrıca bunların iktisadi olarak sonuçlarına odaklanmalıydı. Kendilerine ait olan metodolojileri; evrimsel, toplumsal, ampirik, betimsel ve bunun yanında tarihsel detaylara çok büyük anlam yükleyen bir yaklaşım biçimiydi. (Eski) Kurumsal İktisat düşüncesi üzerinde durduğu konu ve metodolojileri itibarıyla ortodoks ekonomi düşünce okullarından kısmen ayrılmaktadır. Neo- Klasik iktisat düşüncesinden de önemli özellikleri kendi içerisinde barındırmaktadır. Örneğin

Neo-Klasik iktisat okulunun ekonomik büyüme üzerinde yapmış olduğu çalışmalardan etkilenmiştir. Neo- Klasik iktisat okulunun temsilcilerinden Robert Solow ülkeler üzerine yapmış olduğu analizlerinde ülkeler arası iktisadi bazda gelişmişlik farklarını kısa dönem ve uzun dönemde ayırmış, kısa dönemde sermaye birikimi ve uzun dönemde ülkelerin teknolojik gelişmelerinin farkları olarak tespit etmiştir. Bu farkları tespit etmiş ancak sermaye birikimi ve teknolojik gelişmedeki farklılıkların dinamiklerini açıklamakta yetersiz kalmışlardır. İlerleyen dönemlerde bu modele ek olarak Robert Lucas ve Paul Romer katkı sağlamışlardır. Lucas ve Romer bu ekonomik modele firmaların karlarını artırma amaçlı olarak araştırma geliştirme için yaptığı harcamaları da eklemiş ve teknolojik gelişmeyi modeller çerçevesinde açıklamışlardır. Neo- Klasik İktisat düşüncesi ekonomik büyüme üzerine ayrıntılı modele sahip olmasına rağmen, bu sürecin temelini oluşturan, altında yatan ana etmen üzerine bir görüşe sahip değildi. Yeni Kurumsal iktisat düşüncesi ekonomi üzerine sorduğu sorular ve bu konu ile ilgili ilgilendiği konular üzerinde daha çok Kurumsal İktisat düşüncesini kendisine yol gösterici olarak görmüştür. Ancak Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinin, Kurumsal İktisattan ayrıldığı bazı temel noktalar bulunmaktadır. En temel ayırım, kullanmış olduğu metodolojik yaklaşımıdır. Yeni Kurumsal İktisat düşüncesi, Kurumsalcıların kullanmış olduğu betimsel yaklaşımı açıklamak istediği konu açısından yetersiz bulmuşlardır. Bu konu üzerinde daha çok Neo- Klasik İktisat düşüncesinin kullanmış olduğu yöntemden faydalanmışlardır. Yukarıda bahsedilen Neo- Klasik İktisatın büyümeyi açıklamak üzere kullanmış olduğu matematiksel modelleme metodunu iktisadi büyümeyi açıklamaya çalışırken kendisine yöntem olarak görmüştür. Ayrıca kaynakların kıtlığı, rekabet teorisine ait varsayımları Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinin çıkış noktası olmuştur. Neo- Klasik İktisat okulundan ayrılmış olduğu bazı temel noktalar bulunmaktadır. En başta, bu okulun düşünürlerinin kabul etmiş olduğu temel varsayımları reddetmişlerdir. Örnek vermek gerekirse; Neo-Klasik İktisat düşünürleri iktisadi aktörlerin -özellikle bireyler ve firmalar- iktisadi olarak karar verirken, bu kararın etkileri ve sonuçlarıyla ilgili tam ve kesin bilgiye sahip olduklarını ve bu bilgiler çerçevesinde kararlarını rasyonel olarak aldıklarını, piyasa işlemlerinin gerçekleşirken herhangi bir işlem maliyetinin bulunmadığını varsayımlardır. Bu varsayımlar, Yeni Kurumsal İktisat düşünürleri tarafından sorgulanmış ve kabul görmemişlerdir. Yeni Kurumsal İktisat düşünürleri iktisadi aktörlerin bilgi ve rasyonalite kısıtlarına ve piyasada işlemlerin gerçekleşirken bir işlem maliyetinin kesin olarak oluştuğuna vurgu yapmışlardır. Bunun haricinde Neo-Klasik İktisat okulu iktisadi büyüme üzerine statik analiz yapmış, Yeni Kurumsal İktisat okulu ise iktisadi büyüme üzerine dinamik ve değişimi anlamaya çalışmak üzerine analizlerini yapmıştır (Karaman, 2013; 31). Yeni Kurumsal İktisat düşüncesi ekonomi üzerine yaptığı incelemeler çerçevesinde ekonomik büyümenin toplumsal dinamikleri üzerinde çalışıp, tespit etmeye çalışmıştır. Birçok bilimden yararlanıp, kendisine disiplinler arası bir nitelik kazandırmıştır. Yeni Kurumsal İktisat düşüncesi; evrimsel biyoloji, sosyoloji, antropoloji, hukuk , siyaset gibi alanları kendi içerisinde barındırmaktadır. İşlem maliyetinin varlığını kabul etmiş olan bu düşünceye göre;

kurumların iktisadi büyümeye olan katkısı var olan işlem maliyetlerini ne kadar azaltabileceğiyle ilgilidir. Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinin gelişmesine tarihsel olarak birçok iktisatçı katkı sağlamıştır. En büyük katkıyı sağlayan iktisatçılar; Ronald Coase, Oliver Williamson ve Douglass North'tur. Ronald Coase; belirli birtakım koşullar altında, iktisadi dünyadaki fiyat mekanizması ve piyasalar yoluyla oluşan işlem maliyetlerinin olduğunu ve hiyerarşik olan yapılarda, firma tipi yapıların bu işlem maliyetlerini diğer yapılardan daha kolay biçimde minimize edebileceğini savunmuştur. Bu sonuca ulaştığı çalışmada iktisadi karar alan aktörleri daha iyi inceleyebilmek açısından kavramsal bir çerçeve oluşturmuştur. Ronald Coase, işlem maliyetlerinin minimize edilebildiği, özellikle mülkiyet haklarının toplum tarafından güvence altında görüldüğü ekonomilerde, negatif dışsallık bulunsa bile, iktisadi aktörlerin piyasada kısıtlı olan kaynakları olabilecek en etkin şekilde kullanabileceği tezini savunmuştur. (Coase, 1960; Karaman, 2013; 33). Ronald Coase'un düşüncelerinden faydalanarak bir diğer katkı sağlayan isim Oliver Williamson ise kendi analizlerini işlem maliyetlerini azaltmak, mümkün olduğunca minimize etmek amacı çerçevesinde geliştirmiştir. Bilgi asimetrisi durumu, yapılan işlem sıklığı, mülkiyet ilişkileri konularının işlem maliyetlerinin artışı sağlayan faktörler olarak görmüştür. Bu çerçevede bu işlemlerin olabildiğince minimize etmek amaçlı olarak olması gereken mikro organizasyonu ve sözleşme biçimlerini incelemiştir. Bunları çalışmasının temeline oturarak Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinin gelişmesine katkı sağlamıştır (Williamson,1985; Karaman, 2013; 33). Douglass North ise, nihai amaç olarak ekonomik büyümede kurumların etkisi üzerine çalışmalarını sürdürdü. Yeni Kurumsal İktisat düşüncesini, iktisat biliminin bir parçası ve ayrıca disiplinler arası bir çalışma olan iktisat tarihiyle buluşturdu. Kurumların ekonomik büyümeye etkisinin tarihsel bir süreç ve kendi içerisinde dinamik bir yapı olarak gördüğünden çalışmalarını bu yönde sürdürmüştür. Kurumsal bazda mülkiyet haklarına önem vermiştir. Mülkiyet haklarının korunması insanların daha rahat ve güvenli bir biçimde hareket edebilmesini sağladığından, bu durumun ekonomik büyümeyi teşvik eder nitelikte bir özelliğe sahip olduğuna inanmaktadır. Eğer mülkiyet hakları güvence altında değilse, fiziksel ve beşeri sermaye birikimini ortadan kaldıran bir yapının oluştuğunu bu durumda iktisadi büyümeyi sağlamayan bir durum olduğuna inanmaktadır (North,1973; Karaman, 2013; 33). Douglass North çalışmalarında iktisat tarihinde kurumların büyümeye etkisini gösteren teorik bir çerçeve çizerek, kendisini takip edenlere önemli bir kaynak olmuştur. Bu çerçevede örnek vermemiz gerekirse, North'u takip ederek onun yolundan giden Knack ve Keefer isimli iktisatçılar, sözleşmelerin hukuksal çerçevede korunduğu ve bireylerin mülkiyet haklarının gerçek anlamda korunduğuna inandığı toplumlarda kurum kavramının ekonomik büyümeye etkisinin olumlu olarak geliştiğini ekonometrik verilerle desteklenen çalışmalarıyla göstermişlerdir. Genel anlamda bu literatürde açıklanmaya çalışılan temel mesele, Avrupa'nın orta çağ döneminden başlayarak, Sanayi Devrimi ile hız kazanan bir biçimde Ortadoğu, Çin, Hindistan gibi ülkelerden ekonomik büyüme bazında ayrışmasının açıklanmaya çalışılmasıdır. Bu çerçevede bu soruna dair temel sorular

ekonometrik denklemlerle açıklanılmaya çalışılmakla birlikte, tarihsel veri setleri ve endeksler oluşturulmuş, ekonometrik metotlar sıkça kullanılmıştır. Bu anlamda Douglass North'u takip eden Yeni Kurumsal İktisat düşüncesini benimsemiş iktisatçılar, iktisat biliminin ana gövdesinden hiçbir şekilde ayrılmamışlardır (Knack, Keefer, 1995; Karaman, 2013; 33). Yeni Kurumsal İktisat düşüncesi Neo-liberal düşüncenin bir farklı versiyonu olarak değerlendirmek mantıklı olacaktır. Bunun nedeni Neo-liberal düşünce akımında olduğu gibi Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinde iki küreli dünya şeklinde bir yaklaşım söz konusudur. Bu nedenle Yeni Kurumsal İktisat düşüncesini Adam Smith çizgisinin revize edilmesi şeklinde yorumlayabilmek mümkündür. Ancak Adam Smith düşüncesinden daha önce de belirttiğimiz gibi nedensellik bakımından farklılık göstermektedir. İktisadi olan ve iktisadi olmayan dünya incelenir. Kurumları genel anlamda iktisadi olmayan dünya içinde düşünerek, kurumlara iktisadi dünyayı teşvik eder bir görev atfeder. Kurumların içine bakılarak, iktisadi olmayan dünyanın iktisatla açıklanmaya çalışılması bu düşünce sisteminin içerisinde yer almaktadır. Bu olay gerek iktisadi olan gerekse iktisadi olmayan dünyanın bir optimizasyon meselesi olarak görülüp hareket edilmesinin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani Kurumsal İktisat düşüncesinde iktisadi olmayan dünyanın içerisinde yer alan; siyaset, hukuk, din gibi kurumların hepsi tamamen iktisat düşünmelidir. İktisadi büyümeyi bir amaç olarak görerek iktisadi büyümenin sağlanması amacıyla hareket etmelidir. İktisadi büyümenin sağlanması amacı ile bireysel çıkarlar, istikrar, uyum, denge, mülkiyet meselesi çok önemli bir yer tutmaktadır. Yaşadığımız dünyada elbette ki toplumsal yapıyı etkileme ve şekillendirme gücüne sahip olan iktisadi olmayan dünya içerisindeki kurumların, iktisadi dünyayı etkilemesi söz konusudur. Siyasi kurumlar genel anlamda iktisadi rasyonaliteye uygun olarak anlatılmaktadır.

2.4. Kurumların Çeşitliliği

Konunun daha net anlaşılabilmesi açısından Daron Acemoğlu ve James Robinson 2013 yılında yayınlamış oldukları *Why Nations Fail (Uluslar neden başarısız)* adlı kitaplarında Adam Smith çizgisi çerçevesinde bir tartışma içerisinde ulusları birbiriyle kıyaslamaktadır. Kıyaslamayı daha iyi yapabilmek amacıyla niceliksel olarak önsözde bilgi vererek, ülkelerin gelir durumlarına bakarak ortalama bir vatandaşın gelirini ölçmektedirler. Bu bağlamda kıyasladığı ülkeler ilk etapta Mısır ve Amerika olmuştur. Kıyasladıkları bu iki ülke arasından Mısır devletinde var olan nispeten yoksulluğun kalıcı bir durum mu yoksa üstesinden gelinebilecek bir durum mu sorusunu sorarak tartışmayı pekiştirmektedirler. Farkın nedenini bulabilmek amaçlı literatürde var olan görüşleri kendi içerisinde tartışmaktadırlar. Bu farkın nedenini bulabilmek için sorguladıkları görüşler üç tanedir. Bunlar:

1) Coğrafi Hipotez

2) Kültürel Hipotez

3) Cehalet Hipotezi'dir.

Bu görüşleri tartışıp kendi görüşlerini sunarken amaçları belirlediğimiz amaç olan iktisadi büyümenin dinamiklerini anlayabilmek için genel geçer bir model oluşturmak ve bu bağlamda genellemeye gidebilmektir. Zenginliğin ana kaynağı bir diğer kurum olan siyaset olarak görülmektedir. Zenginliğin dinamiklerine ulaşabilmek için tarihe bakmak Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinde önemlidir. Bu bağlamda süreklilik önemlidir. Daron Acemoğlu ve James Robinson adlı ekonomistler de amaca ulaşabilmek açısından patika bağımlılığının önemini vurgulamışlardır. İktisat tarihini incelediğimizde kurum kavramını ikiye ayırmışlardır. Bunlar:

1) Kapsayıcı Kurumlar (Inclusive Institution)

2) Sömürücü Kurumlar (Extractive Institution)

Kapsayıcı Kurumlar (Inclusive Institution) kavramının açıklamak gerekirse ; iktisadi büyümeyi teşvik eder nitelikte hareket eden her türlü kurum tanımını içerisine dahil olan kavrama kapsayıcı kurumlar adını vermişlerdir. Onlara göre yeterince kapsayıcı kuruma sahip olan ülkeler iktisadi büyümelerini sağlayabilmiş ve bunu uzun dönem boyunca sürdürebilmiş ülkelerdir.

Sömürücü Kurumlar (Extractive Institution) ise ; iktisadi büyümeyi teşvik eder nitelikte olmayan, kurum tanımını içerisine dahil olan kavramları ifade eden bir kavramdır. Bu kurumların ülke içerisinde varlığı söz konusudur. Ancak bu kurumlar iktisadi büyümeyi sağlayamayan durumda ya da iktisadi büyümeye teşvik etmekten ziyade olumsuz etkileyen nitelikte varlıklarını sürdüren kurumlardır. Sömürücü kurumları olan ülkeler iktisadi büyümelerini sağlayamaz ve gelişemezler. Kısa dönemde belirli seviyelerde büyüme sağlamış olsalar bile bu uzun dönemli olmaz. Ve uzun dönemde tekrar eski hallerine dönerler. Hiçbir şekilde bir ilerleme sağlayamazlar.

Kapsayıcı Kurumlar kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır:

1) Kapsayıcı Ekonomik Kurumlar

2) Kapsayıcı Siyasi Kurumlar

Sömürücü Kurumlar da kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır:

1) Sömürücü Ekonomik Kurumlar

2) Sömürücü Siyasi Kurumlar' dır. (Acemoğlu, Robinson; 2013)

İktisat tarihini genel çerçevede incelediğimizde bazı toplumlarda toplumu yöneten kişilerin, mülkiyet haklarını tamamıyla kendi çıkarları için kullandığı görülmektedir. Bu toplumlardaki meydana gelen iş maliyetlerinin mülkiyet haklarının etkisiz bir biçimde oluşmasına sebep olduğu da önemli bir bulgudur. Bunların genel sonucu olarak bu toplumlarda iktisadi performansların yeterli olmadığını gözlemlemek mümkündür. İktisadi performansları yeterli olmayan bu toplumlarda, ekonomik büyüme sağlamayan mülkiyet haklarının var olduğu ve ayrıca tarihsel süreçte yayılım gösterdiği görülmektedir. Bu özelliklere sahip olan toplumlar geçmişte var olduğu gibi bugün de varlıklarını sürdürmektedir. Etkisiz mülkiyet haklarına sahip olan toplumlar makro düzeyde yeterli performans sağlayamayan toplumlardır. Hem siyasi hem de ekonomik olarak bu toplumlar yetersiz hareket etmektedirler. Siyasi ve iktisadi olarak yetersiz hareket eden toplumlarda, yetersiz mülkiyet hakları ortaya çıkmaktadır. Bu tür toplumlarda kurum kavramı yeterince gelişmediğinden, mülkiyet haklarının varlığı iktisadi gelişmelere yansımamaktadır. Özellikle günümüzün iktisadi açıdan en gelişmiş devleti olan Amerika Birleşik Devleti örneği üzerinden hareket edersek, ABD ekonomik gelişmesini özellikle 19. yüzyılda gerçekleştirmiştir. Bu dönemde iktisadi gelişimini tamamlamasındaki en büyük etken kurumsal çerçeveye verilen önemdir. Amerika Birleşik Devletleri'nde anayasa düzenlemeleri meydana gelmiştir. Anayasa ve buna benzer gelişmelere özellikle toplumun birçok kesiminden destekler gelmiştir. Örneğin bu tür değişimleri Amerika içerisinde kongreler, yerel siyasi organlar ve gemi şirketleri desteklemiştir. Bununla birlikte bu tür değişimleri kendisine fırsat görerek ekonomik örgütler kullanmışlardır. Özellikle siyasi ve yargısal anlamdaki değişim ve düzenlemeler değişikliğe uğramıştır. Hukuka dair bir alt başlık olarak değerlendirebileceğimiz mülkiyet hakları da bu çerçevede değişmiştir. Bu değişimler Amerika Birleşik Devletleri için önemli sonuçları beraberinde getirerek ekonomik büyümeyi yakalamasına olanak tanımıştır. Ve bu kurumsal çerçevede meydana gelene değişimler Amerika Birleşik Devletleri'ni günümüzün iktisadi anlamda en büyük devleti haline getiren süreçler bütünü olmuştur. Bu süreç içerisinde diğer devletleri incelediğimizde ise özellikle geri kalmış olan 3. Dünya Ülkeleri diye adlandırılan devletlere kurumsal çerçeve bazında odaklanmak gerekecektir. Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen bu değişimler olumlu etkiler yaratmışken, 3. Dünya Ülkelerinde bu süreç farklı sonuçlara sebep olmuştur. Aynı dönemde 3. Dünya Ülkeleri kendi piyasaları içerisinde rekabet oluşturmak yerine daha çok iktisadi anlamda olumsuz etkiler yaratacak tekeller oluşturma dönemine girmişlerdir. Kurumsal bazda ekonomik ve siyasi aktörleri inceleyecek olursak, bu konudaki karar alıcılar karışık kararlar almıştır. Mikro bazda bireylere fırsatlar sağlayacak yapılar oluşturmak yerine daha çok onlara kısıtlar, sınırlamalar getirme yolunu tercih etmişlerdir. Mülkiyet hakları açısından iktisadi büyümeyi desteklemeyen karmaşık bir mekanizma geliştirmişlerdir. Tüm bu yaşanan gelişmeler bu tür ülkelerde toplumsal yapıyı bozan, toplumu daha az üretmeye teşvik eden, ekonomik büyümeyi sağlayamayan kurumsal yapıdan kaynaklanmıştır. Mülkiyet anlayışının ekonomiye olumlu ya da olumsuz etkisini daha somut bir biçimde Microsoft örneğinde

inceleyebiliriz. Ana sormamız gereken soru Microsoft firmasının neden dünyanın herhangi bir yerinde değil, Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulmuş olduğudur. Örneğin Microsoft veya ona benzer bir firma neden Türkiye'de kurulmamıştır. Bunun cevabını kurumsal bazda açık ve net bir biçimde vermek mümkündür. Amerika çok sayıda kapsayıcı ekonomik ve kapsayıcı siyasi kuruma sahiptir. Bu çerçevede anayasa ve hukuk sistemlerinde mülkiyet hakları koruma altındadır. Tarihsel boyutta geniş bir inceleme yapılacak olursa Amerika Birleşik Devletleri'nin sahip olduğu kapsayıcı siyasi ve kapsayıcı iktisadi kurumlar, Türkiye veya diğer ülkelerden daha fazla bireyi teşvik eder nitelikte hareket etmişlerdir. Rekabetçilik, kalifiye iş gücünün önemi, bireylerin hukuka güveni ve dolayısıyla kendisini güvende hissetmesi, mülkiyet haklarının güvence altında olduğuna inanması ve bununla birlikte kendisini güvende hissetmesi, iktisadi olmayanın iktisadi dünyayı olumlu bir şekilde desteklemesi ve son olarak iktisadi dünyanın istikrar ve sürekliliği çok iyi bir biçimde yönetmesi Amerika Birleşik Devletleri içerisindeki kurumsal yapının örneklerindedir. Tarihsel boyutta bunu daha başarılı bir şekilde sürdüren Amerika Birleşik Devletleri Microsoft gibi bir firmaya sahip olmuştur. Bu kurulan firma ülke içerisinde istihdam yaratarak ayrıca diğer ekonomik göstergelerde Amerikan ekonomisine katkı sağlayarak ülke içindeki iç dinamikler çerçevesinde Amerikan ekonomisinin büyümesini sağlamış ve hızlandırmıştır. Microsoft yalnızca bir örnektir. Ekonomiye etkisi Microsoft kadar olmasa da ona yakın seyreden birçok örnek verilebilir. Yukarıda açıklanan Kapsayıcı Ekonomik Kurumların büyümenin dinamiklerini anlayabilmemiz açısından somut bir örnek vermek gerekirse Bill Gates adlı iş adamının bu kadar zengin olmasının nedeni:

1) Montesquieu' nin 19. yüzyılda iddia ettiği gibi sıcak ülkelerin diğer ülkelere nispeten daha az ekonomik büyüme sağlayan toplumlar olduğunu iddia eden yaklaşım olan Coğrafi Hipotez

2) Max Weber' in Kapitalizmin Ruhü ve Protestan Ahlakı eserindeki anlayışından doğan Kültür Hipotezi

3) Cehalet Hipotezi açıklayamaz.

Yalnızca Bill Gates değil, dünya ekonomisinin gelişmesini bu hipotezler açıklayamamaktadır. Coğrafi Hipotez' in temellerini Montesquieu 19. yüzyıl dönemlerinde atmıştır. İddia edilen sıcak ülkelerin diğer ülkelere nispeten daha az gelişmiş ülkeler olduğu iddia edilmiştir. Bu iddia Mezopotamya örneğinden hareketle doğru olmadığı ileri sürülmektedir. İstisna olarak bir iki örnek ileri sürülebilir. Ancak dünya ekonomisinin kendi içerisinde gelişimi bu şekilde açıklanamaz. Max Weber' in Kapitalizmin Ruhü ve Protestan Ahlakı adlı eserinden hareketle ortaya çıkan dünya ekonomisinin gelişimi bu hipotezle de açıklanamaz. Max Weber temelde bürokrasi, devlet gelişimi ve bu kavramların bir araya gelerek ortaya çıkarmış olduğu istikrar kavramının önemini vurgulamıştır. Kültür kavramı, ancak kurumsal faktörleri

etkileyebiliyorsa dünya ekonomisinin gelişmesini açıklamak açısından önemli bir faktör olabilmektedir. Eğer bu görevi üstlenebiliyorsa, kültür kavramı önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak büyümenin dinamiklerini açıklayabilmek açısından tam bir açıklama getirmemektedir. (Acemoglu, Robinson, 2013; 59-63). Bir diğer tartışma konusu olan Cehalet Hipotezi'nde ise yeteri derecede bilgi sahibi olmayan insanların ve bunun yanında ülke içerisinde politika üretmeyen insanların sayısının gereğinden fazla olmasıyla açıklanmaya çalışılır. Bu hipotez de tam bir açıklama getirmez. Ve bu görüşte Çin Halk Cumhuriyeti örneğiyle reddedilebilir. Ülkelerin büyüme dinamiklerini açıklayabilmesi açısından Coğrafi Hipotez, Kültür Hipotezi ya da Cehalet Hipotezi yeterli olmamaktadır. Ülkelerin tarihsel gelişimlerinde ekonomik büyümelerini sağlanabilmesi açısından önemli iki kavram bulunmaktadır. Kapsayıcı Kurumlar ve Sömürücü Kurumlardır (Acemoglu, Robinson, 2013; 47).

3. Mülkiyet İlişkileri

Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinin kurumlar üzerine odaklanan düşünce sistemi çerçevesinde mülkiyet ilişkilerine de değinilmektedir. Mülkiyet kavramından anlamamız gereken, kastedilen şey üretim araçlarının mülkiyetidir. Üretim araçlarının mülkiyetinin kime ait olduğu siyasi ve ekonomi planlaması dahilinde belirlenmektedir. Bu bağlamda daha önce bahsetmiş olduğumuz gibi mülkiyet, bireye ait ve topluma ait olarak değişik şekillerde olabilir. Genel anlamda iki başlık altında toplarsak ;

İlki üretim araçları mülkiyetinin bireye ait olduğu sistemler liberal sistemler olarak bilinmektedir. Bu düşünce sisteminin kökenleri 18. yüzyıldaki 'Laizzes Faire Laissez Passer'(lese fer lese pase) olarak bildiğimiz düşünce sistemine kadar uzanmaktadır. Buradaki bırakınız yapınlar bırakınız geçsinler düşüncesi çerçevesinde mülkiyet hakkı bireye bırakılmıştır. Tam rekabet piyasası altında bireyler 'özgür' bir biçimde hareket edebilmektedir. Özgür bir biçimde hareket edebilen ve mülkiyet hakları korunan bireyler ekonomide rol alabilecek ve ekonomide 'etkinlik' kavramını ön plana çıkararak, ekonomik büyümenin sağlanması yolunda önemli roller üstleneceklerdir.

Alchian ve Demsetz 1973 yılında yazmış oldukları *Property Rights Paradigm* adlı makalelerinde genel çerçevede anlatılan şeyler şu şekildedir. Biz bir şeye sahip olamayız. Biz ancak belirli şekillerde bir şeyleri kullanabilmek için sosyal yapılanmış haklara sahip olabiliriz. Yani eğer bir arazi bir toprağa sahipseniz onu sürmek ve işlemek veya satma hakkına sahip olabiliriz. Bu yüzden sahipliğimizin gücü yalnızca toprakla yapmak istediklerimiz şey ile toprağın yapabildiği kadardır. İki soru genel anlamda toplum için büyük önem taşımaktadır.

- 1) Bir toplumda hangi haklar mevcuttur?
- 2) Bu var olan haklara kimler sahiptir? (Devletler, Bireyler vs)

Hakların kendi içlerinden kaynaklı olarak bazı sonuçlara sahip olduğu kabul edilmektedir. Bunlardan en önemlisi dışlamaya izin verip vermemesi problemidir. Kamu ve Özel Tüketim Malları açısından bakacak olursak;

- 1) Kamu malları dışlamaya izin vermez.
- 2) Özel tüketim malları dışlamaya izin vermektedir.

Hakların yapısının büyüme ve kalkınmaya da etkisi mevcuttur. Bu duruma örnek vermek gerekirse komünal sistem içerisinde insanlar kamu mallarını, özel mallara çevirmeye çalışmaktadırlar. Buna örnek vermek gerekirse; bireyler kamu arazilerinden kunduz avlayarak onları kendisinin olmuş olarak görüp sahiplenmektedirler. Özel haklar ayrıca ekonomik büyüme için başarılı sonuçlar vermektedir. Örneğin, özel haklar bireyleri sosyal maliyetleri göz önünde bulundurmaya yönlendirmektedir. Kamu mallarının özel mallara çevrilmesinde bir diğer önemli örnek ise Hintlilerin arasında kürk ticaretinin ilerlemesidir. Eğer kamu malının değeri yüksek ise daha hızlı bir şekilde özel bir mala çevrilmektedir (Alchian, Demsetz, 1973; 24-25). İkincisi ise üretim araçları mülkiyetinin devlete bir diğer deyişle topluma ait olduğu 'klasik sosyalist sistem' çerçevesinde hareket eden toplumlarda oluşan mülkiyet yapısıdır. Klasik sosyalist sistem içerisinde üretim araçları mülkiyetinin topluma ait olması en belirgin özelliktir. Fakat bu hiç özel mülkiyetin olmadığı anlamına gelmemektedir. Bu sistemde üretim ile ilgisi bulunmayan kişisel mallarda ve bazı sınırlı alanlarda özel mülkiyet devam etmektedir. Üretim araçları mülkiyetinin bireye ait olduğu sistemde ekonomi açısından önemli olan kavramlar 'kişisel kâr, işsizlik, firmalar arası rekabet' bu sistemde bulunmamaktadır. Kaynakların nasıl tahsis edileceğine devleti yöneten 'nomenklatura' karar verir. Buna bir diğer tarzda 'parti-devlet' adı da verilmektedir (Altan, 2013; 190).

Mülkiyet kısmında Yeni Kurumsal İktisat düşüncesi liberal sistemle ilgili olduğundan dolayı bizi burada ilgilendiren kısım üretim araçları mülkiyetinin bireye ait olduğu liberal sistemdir. Bu çerçevede nihai amaç olan ekonomik büyümenin sağlanması açısından özel mülkiyeti ele almak doğru olacaktır. İktisadi kararlar verebilen aktörler, ekonomik organizasyonlar, kaynaklarımız sınırlı olduğundan dolayı ortaya çıkan çatışmaları engellemek zorundadırlar. Ortaya çıkan çatışmaları genellikle teknik kuralları kullanarak yapmaktadırlar. Aynı kaynağın eş zamanlı kullanımını mümkün olmadığından kaynaklı olarak ortaya çıkar çatışmalarının çıkması kaçınılmazdır. Her toplum kendi içerisinde bu sorunların çözümü için savaflara, dini makamlara ve buna benzer çözüm yollarına başvurmuştur. İçinde yaşadığımız kapitalist sistemin bu konuyla ilgili sorunların çözümü için bulduğu yol mülkiyet haklarına dayanmaktadır. (Alchian, Demsetz, 1973; 16-17). Kaynakların kıt olması, varlıkların kullanılması ile ilgili ortaya bazı kurallar konulması gerekliliğini de ortaya koymuştur. Bireylerin var olan kaynakları etkin bir biçimde kullanabilmeleri açısından ortaya konan kurallar,

düzenlemeler bütününe mülkiyet hakları adı verilmektedir. Özel mülkiyet hakkı diğer var olan mülkiyet haklarından bağımsız olarak bireylere hakkını devredebilme, miras bırakabilme, dışlayabilme hakkı sağlamaktadır. (Alchian, Demsetz; 1973). Entelektüel fikri mülkiyet hakları da ekonomik büyüme için toplum kazancı bakımından önemlidir. Entelektüel fikri mülkiyet hakları yokluğunda inovasyon, yeni fikirler, buluşlar azalır veya hiç ortaya çıkmaz. Bu da bir toplum için sosyal kazanç açısından risk oluşturmaktadır. (North, 1973; 3) Daha önce de belirtildiği gibi temel amaç iktisadi büyüme performanslarını değerlendirebilmek amacıyla, ekonomik büyümenin dinamiklerini anlamaktır. İktisadi büyümenin sağlanabilmesi ve istikrarlı bir biçimde devamlı bir şekilde sürdürülebilmesi açısından elimizde birtakım araçlar bulunmalıdır. Bunlar iktisadi olmayan kurumlar içerisinde değerlendirilebilecek olan hukuk, siyaset ve buna benzer birçok kavram olabilir. Bu kavramların temel bazda iktisadi büyümeyi teşvik edebilmesi için birtakım düzenlemeler yapmak gerekmektedir. Konumuzla bağlantılı olması açısından hukuk, siyaset ve benzer kurumlarla bağlantılı olan mülkiyet ilişkilerine dair çalışmalar önemli bir yer tutmaktadır. Daha açıkça ifade ile mülkiyet ilişkileri amaç olarak gördüğümüz iktisadi büyümeyi teşvik edebilmesi açısından bizim için önemli bir araçtır. Bu bağlamda mülkiyet ilişkileri hem siyasi kurumların hem de hukuk sisteminin bir alt dalı olarak değerlendirilebileceğinden, bu iki kurumun iktisadi büyümeyi teşvik edebilmesi açısından mülkiyet ilişkilerini düzenleyebilmesi gerekmektedir. Siyaset tarafından kontrol edilebilen mülkiyet ilişkileri bireyler açısından teşvik edici bir özellik taşımaktadır. Bunun yanında hukuk sistemi tarafından korunması, bireylerin gerçekten mülkiyet haklarının güvencede olduğuna inanması önemlidir. Çünkü haklarının güvence altında olduğuna tam anlamıyla inanan ve güvenen bireyler iktisadi büyümeyi teşvik edici ekonomik faaliyetlerde bulunabilmektedir. Hukuk ve Siyaset kurumlarının mülkiyet hakları ile ilişkilerini ve bu çerçevede iktisadi büyümeye olan katkıları ikinci ve üçüncü bölümde daha ayrıntılı bir biçimde açıklanmaktadır.

4. Hukuk

Hukuk sistemi de diğer çok sayıda kurum gibi iktisadi büyümeyi etkilemektedir. Bu bölümde hukuk sisteminin iktisadi büyümeye etkisi incelenmektedir. Hukuk'un iktisadi büyümeye etkisi var olan düzenlemeler çerçevesinde olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Olumlu olabilmesi için hukuk sisteminin tamamen iktisadi büyümeye odaklanması, kendi sistemi içerisinde bunu teşvik edici yapıya büründürmesi önemlidir. Konumuz çerçevesinde hukuk kurumunun iktisadi büyümeye etkisi mülkiyet ilişkilerini etkileyebilmesi üzerinden önemlidir. Hukuk kurumu, özellikle mülkiyet sistemini oluşturabilmesi ve değiştirebilmesi açısından, toplum içerisinde bireylerin arasında yapılan sözleşmeleri belirleyebilmesi ve bu sözleşmelere uyulmasını sağlayabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Hukuk sisteminin mülkiyet ilişkileri ve sözleşmeleri düzenlemesi iktisadi büyümeye olumlu bir biçimde yansıyor bu durum Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinde hukuk sisteminin

verimliliğini açık bir biçimde ifade etmektedir. Hukuk sistemi denildiğinde ilk akla gelen devlet tarafından uygulanmakta olan ve suçlu olarak ifade edilen kişiler için bir nevi cezalandırma görevi gören yazılı kurallardır. Ancak bunun yanında tarihsel çerçevede bir analiz yapılacak olursa, hukuk kurallarının yazılı olmadan da toplumun kendi iç dinamikleri çerçevesinde uygulandığı görülmektedir. Hangisinin gerek iktisadi yapı gerekse toplum için daha yararlı olacağına dair tartışmaları bir örnek çerçevesinde değerlendirmek konuyu daha iyi anlamak açısından önem arz etmektedir. Tarihsel bazda bir genellemeye gidersek, daha çok kendi içerisinde işlerini yürüten kapalı ve nispeten diğer topluluklara göre daha küçük olan topluluklar daha çok kendi içerisinde yazılı olmayan kurallara dayalı bir hukuk sistemi geliştiren ve bunu kendi içlerinde uygulayan gruplardı. Burada toplum içinde misyonlarını yerine getirmeyen kişilere verilen ceza toplum tarafından dışlanmaktı. Toplum tarafından dışlanmayı göze alamayan kişi sorumluluklarını yerine getirmek zorunda kalıyordu. Böylece toplum içerisinde dışlanmanın maliyeti daha fazla olduğundan kişi görevlerini yerine getirmek mecburiyetinde kaldığından bu hukuk sistemi çerçevesinde toplum yapısı kolayca düzenlenebiliyordu. Bu durum ekonomik sistem için de olumlu anlamda teşvik edici bir rol üstleniyordu. Diğer tarafta ise ilk akla gelen yazılı hukuk kuralları mevcut varlığını sürdürmekteydi. Buna formel hukuk sistemi adı verilmektedir. Burada yazılı olan hukuk sistemine uymayan kişiler devlet tarafından cezalandırılır. Toplum tarafından dışlanmaya gerek olmaksızın, devlet bazı suçlar için caydırıcı olması açısından para cezası uygular, daha büyük suç işleyen kişiler ise hapis cezası ile cezalandırılırdı (Karaman, 2013; 34). Hukuk sisteminin bu iki farklı uygulama biçimi açısından hangisinin daha etkili olduğuna tarihsel çerçevede literatürde çok eski iki uygarlık kıyaslaması yapılarak incelenmektedir. Avner Greif Orta çağ döneminde geçimlerini deniz ticareti ile sağlayan iki farklı toplum olan Mağrip bölgesinde yaşayan Musevi tüccarlar ve Cenevizlilerdir. Musevi tüccarlar kendi içerisinde kapalı ve daha küçük bir topluluğu oluşturmaktaydılar. Dolayısıyla bu toplumda uygulanan hukuk sistemi cezalandırma mekanizması toplumun kendi içerisinde gerçekleşen ve yazılı olmayan kurallardan oluşmaktaydı. Bu toplum küçük bir yapı, kalabalık olmayan insan topluluğundan oluşmakta olduğundan suç işleyen birinin haberi toplum içerisinde ivedilikle yayılmaktaydı. Bu durum tüccarları toplumun kendi içerisinde belirlenen kurallara uymak zorunda bırakıyordu. Diğer deniz ticareti ile geçimini sağlayan topluluk olan Cenevizliler de ise; hukuk sistemi yazılı kurallardan oluşmaktaydı. Kendi içlerinde yapılan sözleşme uymayanların cezası Musevi tüccarlarda olduğu gibi toplum tarafından değil, mahkemelerce verilmekteydi. Mahkeme tarafından belirlenen sözleşmelere uymayan kişiler toplum tarafından dışlanması gerekmeksizin, mahkemelerce cezalandırılıyordu. Musevi tüccarların uyguladığı hukuk sistemi ile Cenevizlilerin uyguladığı hukuk sisteminin hem toplumsal yaşama hem de iktisadi hayata etkileri ve bu etkilerinin hangi ölçüde olduğunu kıyaslırsak bu durum kısa dönem için ayrı uzun dönem için ayrı sonuçlar doğurmaktadır. Kısa dönem kıyaslamasına gidecek olursak, Musevi tüccarların uyguladığı sistemin Cenevizlilerin uyguladığı sistemden daha verimli olduğu

görülmektedir. Bunun ana nedeni Cenevizliler tarafından uygulanmakta olan sistemin cezalandırma mekanizmasının daha çok zaman alan bir sistem olması ve zaman kaybı diğer nedenler göz önüne alınarak işlem maliyetlerinin Musevi tüccarların uygulamakta olduğu sistemden daha fazla olması olarak ifade edilebilir. Musevi tüccarların uygulamakta olduğu sistemde sosyal cezalandırma mekanizmasının toplum içerisinde herhangi bir aracı bulunmaksızın gerçekleştiğinden işlem maliyetleri neredeyse sifıra yakın olarak gerçekleşmektedir. Uzun dönem kıyaslamasına gidilecek olursa, ticaret hacminin büyümüş olduğunu ve bu durumun ticaret ilişkilerinin karmaşıklığına neden olduğu göz önünde bulundurulursa, Cenevizli tüccarların uygulamış olduğu hukuk sistemini daha uygun bir sistem olduğu söylenebilmektedir. Bunun altında yatan ana sebep, Musevi tüccarların uygulamış olduğu sistemin bir düzene sahip olmamasının, yazılı olmamasının ticaret karmaşık bir yapıya büründüğünde bunu düzenlemekte yetersiz kalıyor olmasıdır. Ancak ticaret ne kadar büyüse ne kadar karmaşıklaşsa da Cenevizli tüccarların uyguladığı hukuk sisteminin yapılan sözleşmeleri düzenlemek konusunda diğer hukuk sistemine göre daha iyi bir seçenek olduğunu söylemek mümkündür. (Greif, 1994; Karaman,2013; 34-35). Bunun nedenini aracı bir kurum olarak tarafsız mahkemeleri içinde barındırması ve kanunların yazılı olması olduğunu ifade edebiliriz. Buradan çıkarılacak sonuç; iki ayrı hukuk sisteminin kendi çerçevelerinde mülkiyet ve sözleşme türü bazlı olmak üzere sahip oldukları yapısal farklılıklar dolayısıyla nihai amacımız olan ekonomik büyüme kavramını yasaların içeriği yardımıyla net bir biçimde etkileyebiliyor oluşudur. Bu çerçevede toparlayacak olursak; yasaların bir nevi kendi içerisinde gelişim gösterdiği herhangi bir düzene ve yazılı kurala sahip olmayan, mülkiyetin korunmasına olan güvenin nispeten az olduğu, sözleşmelerin uygulanmaması durumunda ceza mekanizmasını kendi içerisinde geliştiren Musevi tüccarlar tarafından uygulanan sistem uzun dönem bazlı olarak, iktisadi büyüme ve gelişme potansiyelini yeterli olarak kullanamazken, kanunların yazılı olarak bulunduğu, yazılı hukuk kurallarına dayalı bir sistemin var olduğu, mülkiyet hakkının yasalar çerçevesinde korunduğu, yapılan sözleşmelere uymayan kişilerin cezalarının mahkemeler tarafından verildiği hukuk sisteminin uzun dönem iktisadi büyüme ve gelişme performansını Musevi tüccarlar topluluğuna göre değerlendirildiğinde nispeten daha etkin bir biçimde kullandığı söylenebilmektedir. Hukuk tarafından güvence altına alınmış mülkiyet hakları, bireyleri ekonomik büyümeyi sağlayabilen bireylere dönüştürmektedir. Kendisini güvence altında hisseden bireylere hukuk tarafından sağlanmış olan bu özgürlük çerçevesinde daha kolay hareket edebilen bireyler yatırım yaparak, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğini devam ettiren bireylere dönüşmektedirler.

5. Siyaset

Hukuk kavramının alt başlıkları olan mülkiyet ve sözleşme biçimleri kapsamında hem kısa hem de uzun vadede iktisadi büyüme ve gelişmeyi etkileyip, şekillendirilebilen kavramlar olduğu malumdur. Bunların yanında bu kavramlarla ilişkili siyaset

kavramının da önemi büyüktür. Çünkü toplumlarda hukuk kavramı üzerinde siyasetin etkisinin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu yüzden siyaset kavramını ayrıca incelemek doğru bir değerlendirme yapabilmemiz açısından önemlidir.

Literatür incelendiğinde siyaset üzerine yapılan genel tartışmanın daha çok devlet yapılarının ortaya çıkışı, devletlerin kendi içerisindeki yapısı ve yapısının iktisadi çerçevede değerlendirildiğinde büyüme üzerine ne tür etkiler yarattığı tartışmaları karşımıza çıkmaktadır. Devletin oluşma ve tek merkezi güç olması sürecinde ortaya çıkan durumlar önemlidir. Özellikle bu süreçlerde meydana gelecek şiddet olaylarını önlemek amacıyla bu sürecin hukuk sisteminin gelişmesi süreciyle birlikte yürütülmesi büyük önem arz etmektedir. Devlet kavramını siyaset kavramıyla iç içe düşünecek olursak; siyasete bu süreçte birtakım görevler düşmektedir. Siyaset ortaya çıkabilecek keyfi şiddet olaylarını gerek toplum için gerekse iktisadi dünyanın işleyişinin bozulmaması açısından kendi denetimi altına almalıdır. Kendisi hukuki çerçevenin alt başlıkları çerçevesinde değerlendirdiğimiz sözleşmelere uygulanması açısından bir dizi önlemleri almalı ve gerektiğinde uygulamalıdır. Bu süreç içerisinde kamu malları üretimini yapmalıdır. Tüm bunlar nihai amaç olan iktisadi büyüme ve gelişmeyi teşvik edici bir nitelikte olmalıdır. Özellikle şiddet kavramını denetim altına alabilmesi iktisadi büyüme ve gelişmenin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi açısından çok büyük önem arz etmektedir. Bunun ana nedeni iktisadi büyüme ve gelişme için Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinin savunduğu mülkiyet haklarının korunması fikri şiddet sürecinde birtakım zararlar görebilir. Şiddet sürekli bir biçimde kontrol edilemez duruma geldiğinde bireyler için olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Şiddet bireylerin mülkiyet haklarına yıkıcı etkilerde bulunabilir. Bu durum uzun vadede bireyler için olumsuz düşünceler doğurduğunda bireyler sağlıklı bir biçimde yatırımlarını yapamayacaktır. (Greif, 1994; Karaman, 2013; 37). Yatırımların olmadığı bir ekonomide uzun dönem iktisadi büyüme ve kalkınmanın varlığından söz edebilmemiz çok mümkün olmayacaktır. İktisadi büyümeyi sağlanamayan toplum kalkınamayacaktır. Kalkınamayan toplum bireyler için ger dönüşümlü bir biçimde tekrardan olumsuz sonuçlar doğuracak ve bununla birlikte iktisadi büyümenin olmadığı toplumlarda bu olumsuz durum engellenemeyecek bir biçimde varlığını sürdürmeye ve hem toplum hem iktisadi dünya için devam edecektir. Daron Acemoğlu ve Robinson siyasi kurumları kendi içerisinde sınıflara ayırmaktadırlar. Elitlerin kontrolünde bulunduğunu söyledikleri siyasi kurumları kapsayıcı ve sömürücü kurumlar olmak üzere ikiye ayırmaktadırlar. Sömürücü siyasi kurumlara sahip olan sistemler içerisinde siyaset erkinin yalnızca küçük bir elit grubun elinde bulunduğunu söylemektedirler. Ayrıca küçük bir grubun elinde bulunan siyaset erkinin toplum tarafından denetlenemediğine değinmektedirler. Kapsayıcı siyasi kurumlara sahip olan sistemlerde ise, siyaset erki yalnızca küçük bir gurubun elinde değil, toplumda tabana yayılan bir biçimde herkes tarafından denetlenebilmektedir. Ayrıca toplumda daha çok kişi siyasette söz sahibi olabilmektedir. Daha çok kişinin siyaset erkinde söz sahibi olması ve toplumda geniş bir kitlenin siyaset erkini denetleme yetkisinin olması

ekonomi açısından olumlu süreçler doğurmaktadır. Somutlaşması açısından örnek vermek gerekirse; daha çok kapsayıcı kurumlara sahip olan toplumlarda fırsat eşitliği kavramı çok daha somut bir şekilde görülmektedir. Bu oluşan fırsat eşitliği beraberinde toplum içerisinde yetenekli bireylerin yetişmesine ve bu yetenekli bireylerin yükselmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca kapsayıcı kurumlar toplum içerisinde iktisadi büyüme ve gelişme açısından gerekli olan yatırımların artmasına ve uzun dönem iktisadi büyümenin sağlanabilmesi açısından en önemli kavram olarak görülen teknolojik gelişmenin oluşması açısından fırsatlar yaratmaktadır. Kapsayıcı kurumlara sahip olan ülkeler çok daha fazla gelişmeyi teşvik edici niteliklere sahip bireylerin önünü açma açısından büyük önem taşımaktadır. Mülkiyet hakları bakımından sömürücü siyasi kurumlar ve kapsayıcı siyasi kurumlar arasında karşılaştırma yapacak olursak ; sömürücü siyasi kurumlar içerisinde mülkiyet hakları iktisadi büyümeyi teşvik edici nitelikte olamamaktadır. Bunun ana nedeni siyasetin yalnızca küçük bir elit grubun elinde bulunmasıdır. Mülkiyet hakları bu grup için olumlu anlamda kullanılırken, toplumun tamamına bakıldığında bu olay olumlu sonuçlar doğurmamaktadır. Toplumun tamamına yayılmayan mülkiyet haklarının varlığı ekonomik büyüme açısından olumsuz sonuçları beraberinde getirmektedir. Ve bu durum o toplumun potansiyel ekonomik büyümesinin altında kalmasıyla sonuçlanmaktadır. Ancak kapsayıcı siyasi kurumlara sahip olan toplumlarda durum böyle vuku bulmamaktadır. Kapsayıcı siyasi kurumlara sahip toplumlar genel anlamda geniş mülkiyet haklarına sahip toplumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Mülkiyet haklarının toplum içerisinde tabana yayılması ile birlikte ekonomi açısından olumlu sonuçları da beraberinde getirmektedir. Çünkü daha geniş kitlelerin mülkiyet haklarının korunduğuna inanması, kendini güvende hissetmesi ekonomik anlamda daha rasyonel kararlar vermesi sonucunu doğurur. Ayrıca kendini güvende hisseden birey yatırım yaparak, girişimcilik fikirlerini piyasada ortaya koyarak, ekonomik büyümenin sağlanması açısından olumlu sonuçlanabilecek girişimlerde bulunurlar (Acemoğlu, Robinson, 2012; Karaman, 2013; 37). Acemoğlu ve Robinson veri setleri üzerinden hareketle, ülkeler arasında hangi kapsamda kurumun ülkelerin ekonomik büyümelerini teşvik ettiğini hangi kapsamdaki kurumların ise teşvik etmediğini örnekler çerçevesinde incelemiştir. Bu bağlamda ülkelerin içsellik sorunlarını ele almışlar ve bu örneklemeleri tarihsel çapta yapmışlardır. Bu örnekler çerçevesinde nüfusun yoğun olarak var olduğu ve ülke içindeki bazı yerel hastalıkların özellikle Avrupa kökenli bireylerin yerleşmelerine uygun olmadığı, bugün gelişmiş ülkeler sınıflandırmasında kendisine yer bulamayan Orta Amerika, Mısır, Peru ve buna benzer ülkelerde tarihsel bazda incelendiğinde geçmişte tamamen bireyleri sömürmek üzerine işlemlerine devam eden sömürücü siyasi kurumların kurulduğunu söylemişlerdir. Diğer tarafta ise bugün gelişmiş ülke sınıflandırmasında kendisine yer bulan, nüfus yoğunluğu nispeten diğer örnekte yer alan ülkelere göre daha düşük olan, Avrupa kökenli bireylerin yerleşimine uygun ve salgın hastalıkların çok fazla olmadığı yerleşim açısından göze batan bir problemin bulunmadığı Kuzey Amerika ve Avustralya gibi ülkelerde ise tarihsel bazda inceleme yapılacak olursa, daha çok

katılımcı yani kapsayıcı siyasi kurumların oluşturulduğuna değinmişlerdir. Örneklerden temsili olarak iki devleti alacak olursak, Amerika ve Peru arasındaki farklılık çok ciddi bir biçimde günümüzde varlığını sürdürmektedir. Bugün var olan bu farklılık Yeni Kurumsal İktisat düşüncesinde geçmişte kurulmuş olan bu kurumlardan gelmektedir. Tarihsel incelemede eğer Peru'da diğer tüm değişkenler sabitken, sömürücü kurumlar yerine kapsayıcı kurumlar kurulmuş olsaydı, bugün Peru şimdiki konumundan çok daha gelişmiş ekonomiye sahip bir devlet olabilirdi (Karaman, 2013; 38). Aynı şey Amerika örneğinde de geçerlidir. Geçmişte Amerika Birleşik Devletleri'nde özellikle daha önce bahsedilmiş olunan 19. yüzyıl içerisindeki kapsayıcı kurumlar yerine sömürücü kurumlar kurulmuş olsaydı, bu gün Amerika Birleşik Devletlerinin hegemon gücü var olmayacaktı. Dünyadaki ekonomik konjonktür çok daha farklı bir biçimde varlığını sürdürüyor olacaktı. Var olan durumdan devam edecek olursak, gerek Amerika Birleşik Devletleri'nde oluşturulmuş olan kapsayıcı siyasi kurumlar gerekse Peru'da oluşturulmuş olan sömürücü siyasi kurumlar iktisadi dünyaya etkisini şiddetli bir biçimde gösterdiler. Sömürücü siyasi kurumların oluşturulduğu toplumlarda iktisadi büyüme ve gelişmenin uzun dönemde olumsuz bir biçimde etkisini sürdürmesinin en temel nedenleri oluşturulmuş olan bu sömürücü siyasi kurumların yalnızca toplumun belirli bir kesimine haklar tanımış olmasıdır. Sömürücü siyasi kurumlar toplumun büyük bir bölümünü ekonomik büyümenin sağlanması için gerekli olan en temel haklardan mahrum bırakmıştır. Toplumun geniş kesimlerini dışlayan şekilde hareket eden bu kurumlar uzun dönemde ekonomik büyümeyi yeterli seviyeye çıkarmamıştır. Bu hakların en başında gelen haklar mülkiyet haklarıdır. Peru ve onun çerçevesinde verdiğimiz örneklerdeki ülkeler uzun dönem ekonomik büyüme performansında mülkiyet haklarının yeterince güvence altına alınmamış olmasından kaynaklı olarak geri kalmışlardır. Mülkiyet haklarının toplum tarafından güvence altına alınmış olması düşüncesi toplumda oluşmadığından bu ülkelerde yetenekli bireyler ön plana yeterince çıkamamıştır. Ve ekonomik büyümede belirli seviyelerde kalmıştır. Ancak kapsayıcı siyasi kurumların oluşturulduğu Amerika'da mülkiyet hakları diğer verdiğimiz örnekteki ülkelerden daha somut bir biçimde korunmuştur. O toplumda yaşayan ve mülkiyet haklarının yeterince korunduğuna inanan bireyler daha özgür bir biçimde hareket etmişlerdir. Bu hem toplum yaşamına hem de iktisadi dünyaya olumlu geri dönüşümler sağlamıştır. Özellikle 19. Yüzyılda siyasi kurumun müdahalesi ile oluşturulan anayasa ve buna benzer diğer kurumlar çerçevesinde korunmuş olan mülkiyet hakları Amerika Birleşik Devletleri'ni bugün bulunmuş olduğu konuma getirmiştir. Kısa vadede küçük farklar gibi görünen farklar uzun vadede Amerika Birleşik Devletleri'nin diğer devletlerden ayrılmasında etkili olmuştur. Özellikle siyasi kurum tarafından dolaylı bir müdahale çerçevesinde korunan ve şiddet sürecinden zarar görmeyen mülkiyet hakları, hukuk ve siyaset erki yönetiminde yetenekli bireylerin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Yetenekli bireylerin ön plana çıkması ve bu kurumlarda söz sahibi olması sanayileşmeyi beraberinde getirmiş ve Amerika Birleşik Devletleri uygulamış olduğu kurumsal çerçeve sayesinde kapsayıcı siyasi kurumlarını da sürdürülebilir hale getirmiştir.

Siyasi, Hukuki anlamda kapsayıcı kurumlara sahip olması yönünden Amerika Birleşik Devletleri bugün dünyanın iktisadi anlamda en büyük devleti konumuna gelmiştir. Ve sahip olduğu bu kurumların sürdürülebilirliğini sağlaması çerçevesinde de dünyanın her yerinden beyin göçü denilen 'parlak zekâ' sahibi yetenekli bireyleri ülkesine çekmeye devam etmektedir.

6. Sonuç

Neo-Klasik ve Kurumsal İktisat perspektiflerinden ortaya çıkan Yeni Kurumsal İktisat okulu günümüzde iktisadi gelişme ve devletler arasındaki uzun dönemli gelişme farklılıklarını temel anlamda kurumların gelişimi üzerinden açıklamaktadır. Yeni Kurumsal İktisat okulunda kurum kavramı temel anlamda kapsayıcı kurumlar ve sömürücü kurumlar olarak iki farklı şekilde incelenmektedir. Kapsayıcı kurumlar, kapsayıcı iktisadi kurumlar ve kapsayıcı siyasi kurumlar sömürücü kurumlar ise sömürücü iktisadi kurumlar ve sömürücü siyasi kurumlar olarak ayrılmaktadır. Kapsayıcı kurumlara sahip toplumlar uzun dönem iktisadi büyüme ve gelişmelerini sağlarken, sömürücü kurumlara sahip olan toplumlar ise uzun dönem iktisadi büyüme ve gelişmelerini sağlarken birtakım problemlerle karşılaşmaktadır. Yeni Kurumsal İktisat anlayışının temelinde yer alan Kurumsal İktisat Okulu'nun en önemli temsilcilerinden Douglass North'a göre kurumlar toplumlarda; siyasi, iktisadi, toplumsal değişimleri teşvik etmektedir. Kurumlar toplumsal değişimleri teşvik ederek; mülkiyet ilişkileri, işlem maliyetleri vb. üzerinden toplulukların iktisadi büyüme performanslarını etkilemektedir. Bu çerçevede kurumsal değişimlerin iktisadi büyümeyi olumlu bir şekilde etkilemesi için toplulukların özellikle siyasi ve iktisadi kurumlara önem vermesi gerekmektedir. Bu durumda mülkiyet hakları ve işlem maliyetleri üzerinden gerçekleştirilebilmektedir. Sonuç olarak; kurumlar, işlem maliyetleri ve mülkiyet hakları gibi kavramlar toplumlarda bireylerin davranışlarını etkileyerek, ülkelerin iktisadi gelişmeleri üzerinde etkili olmaktadır.

Kaynakça

ACEMOĞLU, D. ve ROBINSON, J. A. (2013). Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri. Çev. Faruk Rasim Velioğlu, İstanbul: Doğan Kitap.

ACEMOĞLU, D. ROBINSON, J. (2012). The Origins of Power Prosperity and Poverty: Why Nations Fail. Crown Business.

AKIN, S. C. (2012). Kurumlar ve Sosyal Sermayenin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, 5-16.

ALCHIAN, A. and DEMSETZ, H. (1973). The Property Right Paradigm. Cambridge University Press, The Journal of Economic History, (33) No:1, s. 16-27

ALLEN, D. W. (1999), Transaction Costs, Encyclopedia of Law and Economics, <http://encyclo.findlaw.com/tablebib.html>.

ALTAN, M. (2013). Geçiş Ekonomileri ve Devletleri. Uluslararası Ekonomi Politik (1. Baskı), T.C Anadolu Üniversitesi Yayını, 187-205.

GAZI, S. Yeni Kurumsal İktisatın Geçiş Ekonomilerini Anlamaya Katkısı. (28/06/2022). (<http://www.canaktan.org/ekonomi/kurumsal-iktisat/makaleler/gazi-sonkur.htm>)

COASE, R. H. (1960) Problem of Social Cost, The Journal of Law and Economics, 3 (1), s. 1-44.

GÖKDENİZ, K. (2014). Kurumsal İktisata Genel Bir Bakış. Yayınlanmamış tezi. Adnan Menderes Üniversitesi. 4-16

GREİF, A. (1994). Cultural Beliefs and The Organization of Society: A Historical and Theoretical Reflection on Collectivist and Individualist Societies, The Journal of Political Economy, 102 (5), 912-950.

GÜLER, E. (2012). Geçiş Ekonomileri ve Yeni Kurumsal İktisatın Yeniden Yükselişi, Doğu Üniversitesi Dergisi, 13(1), 52-68.

KAMA, Ö. (2011). Yeni Kurumsal İktisat Okulunun Temelleri, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 13/2, s. 183-204

KARAMAN, K. (2013). Hukuk, Siyaset ve Uzun Dönemli İktisadi Gelişme, Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt XXXV, Sayı II, 29-48.

KNCAK, S. ve KEEFER, P. (1995). Institutions and Economic Performance: Cross Country Tests Using Alternative Institutional Measures, Economics and Politics, 7(3), s. 207-227.

NORTH, D. (1999). Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Performans, Cambridge University Press, Cambridge.

NORTH, Douglass C. (2002), Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Performans, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.

NORTH, D. Thomas, R. (1973). The Rise of The Western World: A New Economic History. Cambridge University Press, 1-8, 19-24

PAMUK, Ş. (2015). Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. V. Basım, İstanbul, 1-11.

PARSONS, T. (1945), Racial and Religious Differences as Factors in Group Tension, Approaches to National Unity: Fifth Symposium, Conference on Science, Philosophy and Religion, (Ed.) L.Bryson.

WILLIAMSON, O. E. (1985). The Economic Institutions of Capitalism, Simon and Schuster.